



ОСОБЛИВОСТІ ПРИНЦИПІВ ТРУДОВОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ

Шевцов О.О.,

здобувач Харківського національного
університету внутрішніх справ

Запропоновано запровадження системного підходу в дослідження особливостей принципів трудового права в системі організації діяльності прокуратури, що обумовлено комплексним характером врегульованих правовідносин і потребує поєднання принципів кількох галузей для ефективного і законного регулювання.

Ключові слова: принципи трудового права, організація діяльності прокуратури.

Предложено внедрение системного подхода в исследование особенностей принципов трудового права в системе организации деятельности прокуратуры, который обусловлен комплексным характером урегулированных правоотношений и нуждается в объединении принципов нескольких областей для эффективного и законного регулирования.

Ключевые слова: принципы трудового права, организация деятельности прокуратуры.

Introduction of the system approach in research of features of principles of the labour right in system of the organization of activity of Office of Public Prosecutor which is caused by complex character settled legal relationship is offered and requires association of principles of several areas for effective and lawful regulation.

Key words: principles of the labour right, the organization of activity of Office of Public Prosecutor.

В ст. 6 Закону України “Про прокуратуру” визначені принципи організації і діяльності прокуратури, серед яких закріплені: єдність централізованої прокурорської системи, яку очолює Генеральний прокурор України, з підпорядкуванням нижчестоящих прокурорів вищестоящим; принцип законності; незалежність органів прокуратури від яких би то не було органів державної влади, посадових осіб, а також рішень громадських об’єднань або їхніх органів; захист прокуратурою прав і свобод громадян, усунення порушень закону від кого б вони не виходили; відновлення порушених прав; невідворотне притягнення у встановленому законом порядку до відповідальності осіб, які допустили ці порушення; гласність діяльності органів прокуратури; принцип позапартійності [1].

Слід зазначити, що певний внесок в дослідження проблеми зробили Битяк Ю. П., Смирнов А. Ф., Дмитренко Ю. П. та інші вчені. Разом із тим, в силу обмеженості цих досліджень, метою статті є дослідження особливостей принципів трудового права в системі організації діяльності прокуратури.

Таким чином, серед зазначених принципів є принципи, що притаманні регулюванню правовідносин лише в системі прокуратури, а є і такі, що розповсюджуються на всіх державних службовців, або всіх суб’єктів трудового права. Наприклад, такі принципи, як єдність, централізація, незалежність характеризують діяльність системи органів прокуратури. В той же час на таких принципах, як законність, гласність та інші, засновані норми, що регулюють діяльність не тільки державної служби в цілому, а й правовідносини інших інститутів і галузей.

На наш погляд, є непотрібним відображення (дублювання) загальноправових принципів у Законі Украї-

ни “Про прокуратуру”, бо достатньо їх закріплення в Основному Законі, Законі України “Про державну службу” та інших нормативно-правових актах загальної дії. На відміну від цього, спеціальні принципи, що відображають специфіку відносин в системі прокуратури, повинні обов’язково знайти закріплення в спеціальному законодавстві.

Слід підтримати думку Ю.П. Битяка про необхідність прийняття закону, в якому б визначалися загальні принципи і основи державної служби в цілому. Закон повинен бути базовим, а нормативно-правові акти, що регулюють правовідносини серед окремих напрямів державної служби, мають відповідати йому і конкретизувати положення.

На думку Ю.П. Битяка, це надасть можливість окремо врегулювати відносини в органах виконавчої влади зі спеціальним правовим статусом (правоохоронних, воєнізованих, митних, дипломатичних установах тощо). Порядок проходження служби в органах прокуратури повинен регулюватися самостійним нормативним актом, оскільки ці органи не віднесені Конституцією України до жодної з гілок влади [2, с.81], хоча це не змінює приналежність працівників прокуратури до кола державних службовців і необхідності уніфікації норм, що регулюють правовідносини і цій сфері. Завдяки цьому буде досягнуто виділення і об’єднання загальних начал державної служби, які конкретизовані в спеціальних законах з урахуванням специфіки державної служби в конкретному напрямку.

На нашу думку, цей закон повинен мати назву “Про основні засади державної служби”, що буде найкращим чином відображати його зміст і вказуватиме на виділення саме основних загальних начал державної служби в цілому.



Для визначення, які саме принципи слід закріпити в Законі України “Про прокуратуру”, ми пропонуємо умовно поділити їх на принципи організації і діяльності.

Ми виходимо з того, що будь-яка класифікація є умовною і не заперечує взаємозв'язок, взаємообумовленість, єдність принципів, виступаючи методом наукового дослідження, який дозволяє вивчити проблему, проаналізувати окремі аспекти. Ми підтримуємо тих вчених, які допускають умовний поділ принципів на принципи організації і діяльності. Вперше на поділ принципів вказав А. Ф. Смирнов, хоча він не виділив окремі групи принципів, одні принципи він називає «організаційними», а інші «ті, які тягнуть більш усього до питань діяльності» [3, с.50-51].

В свою чергу, поділ принципів, закріплених у Законі України “Про прокуратуру”, на принципи організації і принципи діяльності зумовлює поділ функцій на функції управління в системі прокуратури і функції управління, що здійснюється системою органів прокуратури. Перша група принципів є спеціальними і відноситься тільки до органів прокуратури і повинна відображатись в спеціальних нормах. Друга група принципів є загальною в діяльності всіх державних службовців, і ці принципи можуть міститися лише в нормативно-правових актах, що регулюють відносини державної служби в цілому, при цьому входять до системи принципів організації і діяльності прокуратури.

При дослідженні питання принципів організації і діяльності прокуратури слід використовувати системний підхід. Тобто організація і діяльність органів прокуратури явище складне і багатогранне, що потребує інтеграції принципів кількох галузей для ефективного і законного регулювання цих відносин з урахуванням специфіки, обумовленої завданнями і виконуваними функціями.

Системність підходу щодо принципів організації і діяльності прокуратури проявляється у розумінні принципів у їх цілісності, внутрішній організації елементів, якими виступають окремі принципи.

Під системою принципів організації і діяльності прокуратури слід розуміти сукупність об'єктивно обумовлених принципів, які зв'язані між собою єдиним об'єктом регулювання. Закономірно постає питання: які принципи є складовими системи? В.Д. Ломовський, включаючи до принципів організації і діяльності прокуратури демократизм, універсальність, всебічність, повноту і об'єктивність тощо, стверджує, що система принципів прокурорського нагляду не залежить від волі та погляду дослідника [4, с.68]. З цією точкою зору не можливо погодитись, бо кожен дослідник має свій погляд на це питання. З цього приводу слушною є думка Т.М. Мірошниченка, що визначення системи принципів залежить від авторської точки зору і її склад може бути ширшим або вужчим [5, с.54].

На нашу думку, до системи, по-перше, входять принципи права, що закріплені в положеннях Конституції України. Як зазначає В. І. Прокопенко, “Конституція є найважливішим правовим актом держави, основним її правовим документом, який виступає стабі-

лізуючим чинником, серцевиною правових положень, навколо яких розвиваються законодавчі норми, що відносяться до різних галузей права. Кожне з окремих положень Конституції, кожна її норма може стати тією ланкою, з якої починається створення конкретних норм регулювання суспільних відносин або навіть правових інститутів” [6, с.40].

Слід зауважити, що виділення конституційних принципів ми проводимо за ознакою джерела закріплення, сфери регулювання і змісту, а не за якісною ознакою впливу, як це роблять деякі вчені, визначаючи конституційні принципи як принципи найвищого ґатунку [7, с.34]. Наприклад, П. В. Шумський визначає принцип законності “мірою мір” всіх інших принципів [8, с.58]. На нашу думку, принципи не можуть класифікуватися на основні і підрядні, першорядні і другорядні, першої чи другої категорії і т. ін. Один принцип від іншого може відрізнятися лише своїм змістом і суттю, а також правовідносинами, що виникли на його основі.

До конституційних відноситься принцип пріоритету прав і свобод людини, який знайшов своє відображення в ст. 3 Основного Закону, в якій визначено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [9]. Здійснюючи діяльність від імені держави, працівники прокуратури куруються цим принципом, що є основним в їх діяльності.

Згідно зі ст. 8 Конституції України до системи принципів організації і діяльності прокуратури слід віднести принцип верховенства права. Також у ст. 8 зазначено, що звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується. Прокурори, вживаючи заходів до усунення порушень закону, від кого б вони не виходили, і поновлення порушених прав можуть представляти в суді інтереси окремих громадян у визначеному законом порядку і випадках.

Ст.ст. 21, 22, 24 Основного Закону закріплюють принципи невідчужуваності, непорушності, рівності і гарантованості прав всіх людей. Відповідно до ст. 36 громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, якщо немає обмежень, встановлених законом.

Важливим принципом права, що входить до системи принципів організації і діяльності прокуратури, є неможливість обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, крім випадків, передбачених Конституцією України, що відображається в ст.64 Основного Закону. Ст. 121 встановлює принцип єдності системи прокуратури. Принцип призначуваності на посаду знайшов відображення в ст. 122 Основного Закону [9].

Закон України «Про державну службу» в ст. 3 визначає основними принципами наступні: служіння народу України; демократизму і законності; гуманізму і



соціальної справедливості; пріоритету прав людини і громадянина; професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі; персональної відповідальності за виконання службових обов'язків і дисципліни; дотримання прав та законних інтересів органів місцевого і регіонального самоврядування; дотримання прав підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян [10].

Таким чином, до системи принципів організації і діяльності прокуратури входить ряд принципів, які закріплені на законодавчому рівні в Конституції України та Законах України. До спеціальних принципів, які обов'язково повинні знайти відображення в Законі України «Про прокуратуру», слід віднести єдність, централізацію, незалежність. До принципів, що діють не тільки для системи прокуратури, і повинні знайти відображення в Законі України «Про державну службу», слід віднести принцип професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі; персональної відповідальності за виконання службових обов'язків і дисципліни; дотримання прав та законних інтересів органів місцевого і регіонального самоврядування; дотримання прав підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян; безпартійність. До загальних принципів права, які повинні мати обов'язкове відображення в Основному Законі і входять до системи принципів організації і діяльності прокуратури України, слід віднести поєднання інтересів громадянина і держави на основі пріоритету прав людини і громадянина; верховенство закону і законність; свободи об'єднання; невідчужуваності, непорушності, рівності і гарантованості прав всіх людей; неможливості обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, крім випадків, передбачених Конституцією України.

До системи принципів прокуратури входить ряд принципів трудового права з огляду на те, що працівники прокуратури є суб'єктами трудового права. Під принципами трудового права розуміють виражені в законодавстві про працю вихідні основи, керівні положення, що характеризують найсуттєвіші риси його змісту і внутрішню єдність правового регулювання суспільних правовідносин у сфері праці [11, с.33].

Ці принципи знайшли своє відображення в положеннях чинного трудового законодавства і конкретизуються в нормах, якими регулюється праця службовців і робітників окремої направленості. Як зазначає В.І. Прокопенко, «виявлення правових принципів має важливе теоретичне і практичне значення. Для трудового права теоретичне значення основних принципів полягає в тому, що вони дають можливість порівняти права різних держав, а також право однієї країни на історичних етапах. Практичне значення основних принципів вбачається в тому, що вони створюють основу єдиного розуміння положень законодавства про працю, сприяють усвідомленню права і тим самим дають можливість однакового тлумачення цих положень права... принципи є правовими приписами, причому приписами обов'язковими. Правові норми зобов'язують... розуміти основні принципи як директиви щодо організації праці» [6, с.37].

Досліджуючи поняття основних принципів трудового права, П.Д. Пилипенко визначає одним з основних принципів трудового права принцип обмеження сфери правового регулювання відносинами найманої праці. Він зазначає, що «з усього розмаїття суспільно-трудових відносин трудове право обирає тільки відносини, які постають у результаті застосування найманої праці, тобто праці на когось, праці, що виникає на підставі укладення трудового договору у його різних формах і видах. Останніми десятиріччями під сферу трудового права і на Заході, і в Україні поступово починають підпадати відносини, які хоча і не є відносинами найму у чистому вигляді (державні службовці, члени сім'ї фермерів та ін.), але у своїй основі – відносини залежної праці і юридично оформлюються укладенням трудового договору» [12].

Сфера принципів трудового права обмежується регулюванням тільки трудової діяльності працівників прокуратури як відносин найманої праці, де роботодавцем виступає державний орган, а найманою стороною є працівник прокуратури.

Окрім вищезазначеного, визначальними для регулювання трудової діяльності працівників прокуратури є принципи: забезпечення єдності і диференціації правового регулювання, недопущення дискримінації або рівності трудових прав громадян, свободи праці, договірного характеру праці, визначеності трудової функції, матеріальної зацікавленості у результатах праці, матеріальної забезпеченості у разі непрацездатності, настання старості, при хворобі і у зв'язку з материнством, стабільності трудових відносин, свобода об'єднання для здійснення і захисту прав і свобод, участі трудових колективів і профспілок в управлінні, безпеки праці, дотримання дисципліни праці.

Враховуючи вищевикладене, можна визначити, що до принципів організації і діяльності прокуратури слід застосовувати системний підхід, що обумовлене комплексним характером врегульованих правовідносин і потребує поєднання принципів кількох галузей для ефективного і законного регулювання з урахуванням специфіки, обумовленої завданнями і виконуваними функціями.

Систему основних принципів організації і діяльності прокуратури складають принципи, що визначені Конституцією України, Кодексом Законів про працю України, Законом України «Про державну службу» і Законом України «Про прокуратуру». При цьому принципи права відображені в Конституції України, Кодексі Законів про працю України. Правові принципи, що стосуються діяльності інституту державної служби повинні бути виражені в Законі України «Про державну службу», а спеціальні принципи організації прокуратури – в Законі України «Про прокуратуру».

Сфера дії принципів трудового права обмежується регулюванням трудової діяльності працівників прокуратури як відносин найманої праці і визначається з урахуванням особливостей, зумовлених специфікою завдань і функцій прокуратури, що проявляється в конкретизації загальних принципів у спеціальних нормах.



СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про прокуратуру» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1991. – № 53. – Ст. 793.
2. Битяк Ю. П. Конституційно-правові засади становлення та розвитку державної служби в Україні / Ю. П. Битяк // Вісн. Акад. правових наук. – 1998. – № 2 (13). – С. 75-82.
3. Смирнов А. Ф. Прокуратура и проблемы управления / Смирнов А. Ф. – М., 1997.
4. Ломовский В. Д. Конституционные основы прокурорского надзора в СССР / В. Д. Ломовский. – Калинин : КГУ, 1982.
5. Кримінальний процес України. –Харків : Право, 2000. – 496 с.
6. Прокопенко В. І. Трудове право України : Підручник / В. І. Прокопенко. – Видання друге, стереотипне. – Х. : Консум, 2000. – 480 с.
7. Совершенствование уголовно-процессуального законодательства и охрана прав личности. – К. : Наукова думка, 1983. – 223 с.
8. Шумський П. В. Прокуратура України / П. В. Шумський. – К. : Вентурі. 1998. – 336 с.
9. Конституція України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
10. Закон України «Про державну службу» // Відомості Верховної Ради (ВВР) . – 1993. – № 52. – Ст. 490.
11. Дмитренко Ю. П. Трудове право України : Навч. посіб. / Ю. П. Дмитренко. – К. : Школа, 2004. – 288 с.
12. Трудове право України: Академічний курс : Підручн. для студентів вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, З. Я. Козак та ін. ; за ред. П. Д. Пилипенка. – 3-тє видання, перероб. і доп. – К. : Видавничий дім «Ін Юре», 2007 . – 536 с.